

crkva u svijetu

godina XVI • broj 1 • split • 1981

SADAŠNJOST I BUDUĆNOST NAŠE CRKVE

Razgovor glavnog urednika dra Drage Šimundže s nadbiskupom drom Franom Franićem

Frane Franić

Crkva u svijetu: Oče nadbiskupe, koncem prošle godine, točnije 17. prosinca 1980, navršilo se 30 godina od vašega biskupskog posvećenja; prati Vas, dakle, dugo iskustvo i plodan biskupski rad u vašoj nadbiskupiji, u našoj hrvatskoj i općoj Crkvi. U vezi s tim htjeli bismo čuti vašu riječ, vaše ocjene i poglede, koliko o našoj poslijeratnoj Crkvi, toliko — i više — o našim današnjim i sutrašnjim prilikama i mogućnostima, zapravo o našoj današnjoj i sutrašnjoj Crkvi. Pa, recite nam, za početak, kako Vi gledate na minulih 30 ljeta, tj. na prilike i neprilike naše Crkve kroz proteklih 30 godina: koje su bile glavne poteškoće? U što su se, općenito, najviše trošile snage? Koji su, po vašem mišljenju, glavni uspjesi, odnosno najopipljiviji propusti i promašaji?

Nadbiskup Franić: Kad se danas osvrćem na 30 godina svoje biskupske službe, moram najprije zahvaliti Bogu i Majci Božjoj i našoj, što me je Bog držao na životu i na ovom mjestu, tako odgovornu i osjetljivu, usprkos svim mojim ograničenostima i promašajima.

U svojoj protekloj službi razlikujem tri različita razdoblja, tri različite faze: a) od 1950. do 1960. godine, b) od 1960. do kraja 1971. i c) od 1972. do danas.

U prvom sam razdoblju bio tri i po godine pomoćni biskup bez prava nasljedstva pokojnom biskupu dru Kvirinu Klementu Bonefačiću. Bio sam profesor teologije i starješina u bogoslovskom sjemeništu; želio sam to ostati, jer sam bio zadovoljan tim službama. Mislim da je to bilo javno mišljenje i naših svećenika, da sam ja, po naravi i sklonosti, određen

za takvu službu. S bogoslovima sam živio prijateljski, dijeleći zajednički stol, rad i odmor, zajedno s njima. Ali došlo je imenovanje za pomoćnoga biskupa. Tome sam se imenovanju odazvao, jer nikada nisam otklanjao ponudenu mi crkvenu službu; to sam učinio nakon zrelog promišljanja i pošto sam svojim kompetentnim pretpostavljenima iznio svoje stvarne poteškoće.

Upravu sam biskupije preuzeo na blagdan Presv. Srca Isusova 26. lipnja 1954, i to kao apostolski administrator sede vacante. Pio XII. tako je, u to opasno vrijeme, imenovao sve nove biskupe u našoj zemlji. Trebalo je i dalje biti na kušnji. Ta je faza trajala sve do kraja 1960. godine, kada sam imenovan rezidencijalnim biskupom splitskim od pape Ivana XXIII.

Taj prvi period uglavnom se poklapa s upravljanjem Crkvom Pija XII, koji je bio papa moje mladosti i prvih mojih svećeničkih ideala, kada je papa zaista od svakoga katolika bio priznat autoritetom.

U tom prvom periodu prevladavaju u našoj Crkvi poteškoće izvana, iz njezina susreta s marksizmom. Iako sam svršio teologiju i filozofiju na Gregorijani 1941, mogu reći da nisam poznavao marksizam odnosno da sam ga poznavao vrlo površno, kao što sam opazio slično nepoznavanje kršćanstva kod naših marksista. Trebalo mi je dugo vremena, i studija i razmišljanja, dok sam došao do tih konstatacija i dok sam počeo ozbiljnije i treznije razmišljati o odnosima između marksizma i kršćanstva. Vidio sam da ne treba nikoga angelizirati ni ikoga satanizirati. Sve sam to potanko već do sada izložio u raznim studijama koje je izdala knjižnica CUS-a u knjizi *Putovi dijaloga*. Zbog te sam knjige od nekih katoličkih krugova bio teško kritiziran, a od našeg bogoslovnog fakulteta ta je knjiga bila ignorirana.

Marksizam i kršćanstvo dva su životna puta koja bi se mogla pomiriti ili prijateljski susresti samo uz uvjet da marksizam napusti, u teoriji i u PRAKSI, svoj specifični ateizam. A to će se prema mojim predviđanjima vrlo sporo i uz velike muke dogoditi u dugom povijesnom procesu, slično onomu povijesnom procesu prvog kršćanstva u sudaru s židovsko-grčko-rimskom kulturom, koji je trajao nekih 300 godina. Ako uzmemo da je komunizam nastao 1848. godine s *Komunističkim manifestom*, onda bismo mogli reći da je otprilike pola vremena već prošlo od vremenskog perioda koji predviđam. Tako sam mislio i mislim, jer marksizam nije neka filozofija kao druge, nego je to teški životni put, kojim moraju proći čitavo čovječanstvo i kršćanska vjera da se na tom putu pročiste i da od socijalizma, posebno od samoupravnog socijalizma, koji držim humanijim oblikom marksizma od drugih, uzmu ono što je doista trajno vrijedno, a to je oslobođenje čovjeka od iskonskog robovanja kapitalu i uopće materijalnim i prolaznim stvorenjima, i postanu, ti ljudi i ti kršćani, gospodari ZEMLJE, kako im je Bog odredio na početku njihova stvaranja, a prestanu biti robovi ZEMLJE i zemaljskih bogova: novca, karijere i užitka, pa i robovi kulturnih i društvenih dobara, da postanu njihovi gospodari.

U tom sukobu marksizma i kršćanstva bio sam i ja osobno zahvaćen. Protiv mene su počele razne vrste demonstracija 7. srpnja 1953, kada sam,

kao pomoćni biskup i generalni vikar pok. biskupa dra K. Bonefačića, izdao zabranu pristupa u Svećenička društva, pokoravajući se odredbi svojega crkvenog poglavara i odredbi BKJ iz 1952. godine, u kojoj je objavljen NON LICET za sva ta Društva, prihvaćen i potpisan jedno-glasno. Spomenute su demonstracije završile u jesen 1958, tako da su godine 1959. i 1960. nekako prelazne godine, življene pod dojmom prošlih godina. Godine 1958, 4. studenoga, počeo je upravljati Crkvom papa Ivan XXIII.

U sjećanju iz 1953. godine ostale su mi osobito u dragoj uspomeni župe u kojima su bile te demonstracije najžešće: Nova Sela-Borovci, Metković, Vidonje, Makarska, Omiš, i to prije svega zbog vjernosti tih župa, vjernika i svećenika iz tih i okolnih mjesta i župa prema meni. Također su mi iz istih razloga ostali u nezaboravnoj uspomeni Lovreć 1953, Gradac 1956. i Okruk 1958. godine.

Iz ovog prvog perioda najteži mi je bio događaj zatvaranja obaju sjemeništa od strane civilnog suda zbog »neprijateljske djelatnosti«. Osjećao sam se osobno odgovornim za taj nemio događaj, iako u procesu nisam bio optužen ja kao biskup, nego drugi, naime dva bogoslova i dva svećenika. Tada sam primio — to navodim zbog povijesne faktografije — pismo od kardinala Stepinca, koji me je hrabrio na započetom teškom putu.

U drugom periodu moje službe nastaje povijesno popuštanje — detant — između kršćanstva i marksizma, vrijeme dijaloga inauguriranoga optimizmom pape Ivana XXIII. i smrću Staljina. Ivan XXIII. napisao je u svojoj enciklici *Pacem in terris*, da ima pokreta koji počinju s ateizmom, kao francuska revolucija, a poslije da napuste ateizam i zadrže samo ono što je povijest potvrdila da čovječanstvu zaista treba. Tu je mislio, naravno, i na marksizam. Nakon te papine izjave bili su izbori u Italiji i kršćani su na tim izborima izgubili nekoliko milijuna kršćanskih glasova. Kažu da je tada Dobri papa plakao i da se tužio kako ga svijet nije razumio. Od tada nekako datiraju »kršćani marksisti«.

U našem narodu i u našoj nadbiskupiji razvili su se dosta dobri odnosi s našim marksistima i razgovori plodni i puni nade, barem za mene; o tome postaji i dokumentacija u mojoj prije spomenutoj knjizi.

Tada su dakle prestali napadi izvana, ali su se počeli razvijati napadi iznutra, posebno nakon Koncila, kad sam se ja opredijelio, u samom Saboru i nakon njega, za cjeloviti papin primat u Crkvi i u biskupskom kolegiju i za tzv. konstitutivnu Tradiciju (a ne samo eksplikativnu). U tom razdoblju se je zbililo i moje tromjesečno pastoralno putovanje po Australiji, Novom Zelandu i Južnoj Americi, gdje sam u ime hrvatskih biskupa posjetio stare i nove hrvatske iseljenike.

Naravno, ni u ovom razdoblju nije nedostajalo poteškoća i izvana, kao npr. uzaludni trud da se dobije dozvola za gradnju crkve sv. Petra u Splitu. Međutim, 1962. ponovno su otvoreni sjemenište i bogoslovija, a zvanja su bila tako brojna baš u toj fazi, da nismo imali dovoljno prostora za sve kandidate i tada smo nadmašili sve rekorde iz prošlosti naše nadbiskupije s obzirom na broj kandidata i podmladak. Tada sam

povlačio iz župa neke najbolje svećenike, koje sam, naravno, smatrao najboljima i najposobnijima, i slao ih da postignu doktorate i postanu profesori u teologiji i u sjemenišnoj gimnaziji. Tada je osnovana i Crkva u svijetu i, poslije, njezine razne biblioteke, pokrenuta je dakle i potrebna izdavačka djelatnost.

U ovom je razdoblju obnovljena i drevna splitska nadbiskupija i metropolija, 27. srpnja 1969, a također smo, unatoč nastojanju tadašnjeg pronuncija preuzv. Cagne koji se zalagao da se filozofija prenese u Zadar a da samo teologija ostane u Splitu, zadržali u Splitu i teologiju i filozofiju. Da se je slučajno teološki studij podijelio na Split i Zadar, danas bismo imali preusitnjena učilišta s po dvadesetak studenata. Istodobno se namećalo pitanje središta metropolije. Zadar je imao i iznosio je svoje razloge. Mi se tome ne čudimo. Međutim, držali smo, iz više razloga, da je Split za to pogodniji. Mislimo da smo opravdano zastupali mišljenje da teološko-filozofski studij ostane na jednom mjestu i da središte metropolije bude u Splitu. Naravno, ni najmanje ne zamjeramo što je i Zadar s tim računao i što je iznosio svoje razloge. Nadam se da sve to nije ostavilo nikakve gorčine u srcima. Mi bismo danas željeli da se i zadarska nadbiskupija priključi našoj južnohrvatskoj crkvenoj pokrajini zadržavajući pri tom svoj naslov nadbiskupije.

Treći period u mojoj biskupsko-nadbiskupskoj službi počinje od početka 1972. kada nam je definitivno odbijena, od raznih instancija obećana, lokacija za crkvu sv. Petra (nikada nismo bili do tada dobili dokumenat o lokaciji), pa smo bili prisiljeni da ponovo započnemo iznova čitavu akciju oko dobivanja dozvole za gradnju te crkve, u otežanim prilikama, dok ipak nismo konačno dobili 21 godinu traženu lokaciju, ali na drugom mjestu, i nakon nje građevinsku dozvolu 1979, te smo 10. veljače 1980. započeli gradnju, uz pojačane poteškoće oko prikupljanja potrebitih financijskih sredstava.

Ovo razdoblje mogega biskupskog života i rada karakterizirano je svojevrsnom sintezom dvaju prethodnih perioda. Dijalog između marksizma i kršćanstva jednostrano je prekinut, s druge strane, dok smo mi ostali uvijek spremni za nastavljanje toga dijaloga. Međutim, rečeno je s vrha, da je taj dijalog suvišan, jer on ne može riješiti osnovni problem ima li Boga ili ga nema.

Zahvaljujem Bogu što nikada nisam nikoga omalovažio, prema nikome nikada nisam izgubio poštovanje, ni prema bilo kojemu marksistu, ni bilo prema kojemu svećeniku, redovniku, redovnici i vjerniku. Takva mi je narav, više bojažljiva, intravertirana i nesigurna, tako da se uvijek, svakoga dana, ponovno i ponovno osjećam kao da moram sve iznova započinjati, sve iznova osvajati, i u sebi i u odnosu na okolinu, tako da se trajno osjećam kao da hodam nad nekim ponorima u koje bih mogao upasti izgubivši sve. Stoga mi je potrebno dugo vremena da neku stvar ili neku osobu ocijenim, jer iz početka sve i svakoga držim boljim od sebe, pa prema svačijem mišljenju i svakoj osobi imam neku bojažljivost i poštovanje. To me prati kroz čitav život. To je uzrok mojih uspjeha i neuspjeha s ljudima.

Osim toga, nikada se nisam sakrivao za drugom osobom u vanjskim ili unutrašnjim poteškoćama: kada sam, naime, trebao rješavati odnose s vlastima i sa Svetom Stolicom, biskupima, svećenicima i vjernicima, kad se je npr. radilo o disciplinskim ili doktrinarnim pitanjima. Nikada nitko ta pitanja nije rješavao iz pozadine, kao neka siva eminencija, koje u ovih 30 godina u nadbiskupiji nije bilo. Sve smo uvijek rješavali zajednički, u raznim pretkoncilskim i pokoncilskim strukturama, koje su odmah, u punoj mjeri osnovane u nas, ali sam ja uvijek preuzimao glavnu, a nekada, kad je za druge bilo opasno, i isključivu odgovornost. Nikada nisam stupao iza, nego uvijek na čelu kolone.

Također nikada nisam uzeo za svoju korist ni jednoga dinara crkvenoga novca, koji se trošio vrlo razborito, štedljivo i za vrlo potrebne stvari. Tako npr. za svoju 35-godišnju profesorsku službu, koja je nekada obuhvaćala u teologiji i 12 sati tjedno, i za profesorsku službu u malom sjemeništu, nikada nisam uzeo ni jedan dinar, jer sam uvijek bio uz to ili starješina ili biskup, pa sam za te službe imao i imam badava stan i hranu, i s tim sam uvijek bio zadovoljan.

Od 17. prosinca 1979. godine prestao sam vršiti službu profesora na teologiji.

U ovom razdoblju zbivaju se nemili događaji u našoj Crkvi koji se mogu izraziti jednom riječi, a to je, na žalost: *razd o r* u kleru. To je apokaliptički znak vremena, s kojim se svaki biskup, a i svećenik, mora hvatati u koštac. Ja sam pri tome uvijek nastojao prakticirati milosrđe, spasavajući sve ono što se spasiti dade, osobe i ustanove. Takva mi je narav i odgoj, a mislim da je to ispravno. Ako pak nisam uvijek uspijevao, tako da smo u ovom razdoblju imali i otpada, tj. neki su svećenici, redovnici, redovnice odstupili, a još više vjernici, za to ne izmičem od odgovornosti, ostajući uvijek na liniji Božje i crkvene pravde, utječući se, dakako, OČINSKOJ LJUBAVI BOŽJOJ na kojoj počiva sav svijet i ljudsko društvo. Sudit će me povijest i pravedni posljednji Sudac, a ne izbjegavam ni ljudske sudove, makar bili protivni mojoj liniji i mojim pojedinim činima, premda tvrdim da bi Crkva danas mnogo bolje stala, kad bi među nama bilo više prijateljstva i bratstva.

Možda sam se malo previše zadržao na ovom prvom pitanju, ali moj odgovor sadrži, u glavnim crtama, povijest naše nadbiskupije kroz proteklih 30 godina. Nadam se da ću u slijedećim odgovorima biti kraći.

Crkva u svijetu: Hvala na podužem, otvorenom i širokom odgovoru, koji se većim dijelom odnosi na prilike u našoj nadbiskupiji. Nas međutim zanima i šira problematika, opća problematika u Crkvi, posebno u našoj hrvatskoj Crkvi. Evo npr., i Koncil je bio u tom vremenu o kojemu ste govorili. Kako Vi kao sudionik na Saboru gledate na njegovo prihvaćanje i ostvarivanje u našoj Crkvi? Je li se s Koncilom nešto promijenilo? Je li on npr. novo razdoblje, nova epoha za nas i za našu Crkvu? U kojem smislu?

Nadbiskup Franić: Uvijek sam isticao potrebu progresa, napretka u Crkvi, i u nauci i u disciplini, a pogotovo u načinu našega pastoralnog djelovanja, koje treba prilagoditi prilikama. Moramo priznati da

prirodne, društvene, antropološke i filozofske nauke kao i razne kulture mnogo pridonose boljem shvaćanju Objave Božje. Stoga je dijalog sa svijetom bio uvijek potreban. Taj dijalog, kako kaže papa Ivan Pavao II. u svojoj *Poruci za Dan mira 1981*, mora biti »mudar, iskren i pošten«. Ako je taj govor i razgovor samo diplomatski, od njega neće biti koristi. Ne bih dakle trebalo odmah, nakon prvih poteškoća, zatvarati vrata, razočarano, kada se napokon shvati što zapravo Crkva uči i u čemu je njezino bitno poslanje. To se poslanje Crkve i njezina nauka ne mogu bitno promijeniti, ako vjerujemo da je Crkva drugi Krist među nama. Tada nam je jasno da je bitno i nepromjenjivo poslanje Crkve uvijek isto, za sva vremena i za sve kulture, kao i Kristovo poslanje, tj. osnivanje i proširivanje Kraljevstva Božjega u ljudskim srcima i u ljudskom društvu propovijedanjem Evanđelja, koje u sebi ostaje bitno nepromijenjeno, jer je jednom za svagda OBJAVLJENO NA NADNARAVAN NAČIN OD BOGA. Međutim, naša spoznaja Evanđelja i način njegove primjene uvijek i uvijek napreduju. Jasno je stoga da svaki pravi vjernik mora biti u isto vrijeme i veliki tradicionalist i veliki progresist. Dijeljenje progresizma od tradicionalizma u Crkvi znači dijeliti ljudsku Kristovu narav od božanske njegove naravi i ljudsku od božanske naravi Njegove Crkve. U tom je slučaju razdor u Crkvi neminovan.

Koncil dakle znači i potvrđuje staru Crkvu koja se obnavlja a ne revolucionira. Ako je netko, i u našim lokalnim razgovorima, to drukčije shvaćao, bio je to velik nesporazum. Ali nama je drago da ima i u nas, i danas u našem gradu, marksista koji se bave katoličanstvom kao društvenom pojavom; to nam čini čast. Naravno, kod tog znanstvenog bavljenja, dakle sociološkog, uvijek se miješa i neka filozofija, jer pozitivna sociološka znanost ne može riješiti pitanje o postanku i smislu religije, pa je za rješavanje toga pitanja potrebno prihvatiti neke filozofske principe, npr. dijalektičkog materijalizma, idealizma ili filozofskog realizma. Te je principe nemoguće utemeljiti na sociološkoj, potrebna je tu filozofska metoda. Naravno, svatko ima pravo da se opredijeli za onu filozofiju koja mu se čini vjerojatnijom, ali sociolozi moraju biti svjesni da se na njihovoj instanciji konačno ne rješavaju svi oni problemi koje oni sebi postavljaju; to mogu biti samo hipoteze, više ili manje filozofski utemeljene. Međutim, smatram da je bavljenje tim problemima znak ozbiljna rada i da nas te sociološke analize i sinteze potiču na ozbiljniji praktični vjerski život.

Crkva u svijetu: Vi ste često isticali potrebu organskog razvoja kršćanske misli i u širem smislu organski, kontinuirani rast i razvoj teologije i ekleziologije, vjere i discipline, struktura i djelovanja u Crkvi. Mislim da ste to — ovog puta drugim riječima — i u ovom odgovoru potvrdili. Međutim, danas se i u Crkvi javljaju neka mišljenja i pokreti koji malo smionije slijede svoje vrijeme. Često se teolozi pri tome pozivaju i na Sabor. Govori se čak o »političkoj teologiji«, o »teologiji oslobođenja«, »teologiji revolucije« itd. Ivan Pavao II, očito, nije sklon nikakvu politiziranju Crkve; on želi da Crkva bude slobodna, društveno korisna, ali da trajno ostane Kristova religiozno-moralna prisutnost u svijetu. Kako Vi na to gledate: može li se, naime, računati s novim oblicima Crkve u novim vremenima i, eventualno, u novim društvima i kulturama?

Nadbiskup Franić: Da, neki nam teolozi poručuju, da se je Crkva u svojoj povijesti prilagođavala svim društvenim sustavima, pa da se može i mora prilagoditi, npr. danas, samoupravnom socijalizmu. Stoga se misli na neke nove temelje današnje Crkve, odnosno na uvađanje nekih novih, čini se, bitno novih crkvenih struktura. Kaže se također da je to i nauka II. vatikanskog koncila.

Držim da je to tumačenje Koncila i crkvene povijesti posve krivo. Crkva se je doduše prilagođavala svim društvenim sustavima, npr. čak robovlasničkom, pa feudalnom, i danas kapitalističkom i socijalističkom. Dokaz za to su konkordati s kapitalističkim državama i miroljubivi odnosi Svete Stolice sa socijalističkim zemljama. Naša zemlja, kako znate, ima svojega ambasadora kod Svete Stolice, a Sveta Stolica svojega nuncija u Beogradu.

Međutim, Crkva nije uvađala u svoje strukture ni robovlasnički, ni feudalistički, ni kapitalistički sustav, pa ne može, prema tome, uvađati u svoje strukture ni sustav samoupravnog socijalizma. U tom smislu se ni Crkva, ni njezina teologija, ni njezin pastoralni rad ne mogu temeljiti na načelima samoupravnog socijalizma, ni stupati u samoupravni socijalizam kao njegov dio, njegova grana, jer je taj naš socijalizam, makar bio humaniji oblik marksizma i diktature proleterijata, ipak još bitno usmjeren na stvaranje jedne nove civilizacije, koja bi trebala biti bez Boga, tj. taj se samoupravni socijalizam bitno temelji na marksizmu, koji u sebi bitno(!) uključuje ateizam i ateizaciju, makar se to sprovađalo na humaniji način.

Reći, s druge strane, da ćemo mi, ako se organiziramo na temelju načela samoupravnog socijalizma, »ući u njihovu kuću i iznutra preobražavati« taj socijalizam — znači služiti se varljivom diplomacijom i nekim polulažima, znači ulaziti u tuđu kuću na lukav način, dok nam je Krist, znamo, odredio, da radimo iskreno i otvoreno ono što radimo, i da ne ulazimo u tuđe kuće na prevaru, nego da jasno ulazeći kažemo: »Mir kući ovoj«, pa ako nas prime u ime Kristovo, da ostanemo i blagujemo što stave pred nas, a ako nas ne prime, da stresemo prah s naše obuće, sa svojih nogu. Nema gore stvari nego kad se Kristov učenik služi lažima i lukavstvom u propovijedanju Evanđelja.

Crkva se je prilagođavala i prilagođuje se svim društvenim sustavima, kao što se majka prilagođuje djetetu, ali ne da ona postane dijete, nego da dijete postane odraslo i pametno; ona s njim tepa ne da potvrdi njegovo tepanje, nego da mu se prilagoditi i da ga nauči pravilno govoriti. Ali neki kao da se boje križa u naviještanju Evanđelja, iako se hvale svojim heroizmom, pa se zbog toga i suviše prilagođuju svijetu.

Crkvi je, naprotiv, zadaća da evangelizira ne samo ljude nego i društvene sustave, i čitave kulture, prihvaćajući, naravno, sve ono što je u njima dobro. U svojem evangelizatorskom poslu Crkva mora biti SLOBODNA I SIROMAŠNA, i ne smije primati novac od bilo koje države, ni demokratske ni socijalističke, ako hoće proročki ostati slobodna, što je njezino bitno poslanje. To je načelo i Ivana Pavla II. I jedino tako, ako je slobodna od moćnika ovoga svijeta: moćnika novca, moćnika oružja, moćnika ideologijâ — Crkva može uspješno vršiti misiju koju

joj je Krist povjerio, a to je da bude suradnica Kristova u spasavanju čovjeka i svijeta.

Crkva u svijetu: To je točno. Misija Crkve je duhovna, vjerska, Međutim, u povijesti Crkve možemo u stanovitom smislu pratiti i povijest društva i različitih društvenih sustava, i obratno. Društva prolaze, a Crkva ostaje. Može li se ipak kazati da su i ta društva ostavljala i ostavila na Crkvi i njezinoj teologiji određene svoje biljege? Što mislite: kojim će putem koračati Crkva budućnosti? Hoće li današnje i sutrašnje prilike — društvene, psihološke, filozofske, znanstvene... — tzv. faktor povijesnosti, utjecati na Crkvu u budućnosti? Što biste Vi preporučili?

Nadbiskup Franić: Faktor povijesnosti neminovno utječe na Crkvu, jer je Crkva za ljude i živi među ljudima, pa mora govoriti ljudskim jezikom, a ne samo božanskim, budući da Crkva ima ljudsko-božansku narav kao i Krist. Događaji su uvijek izazov za Crkvu i kršćane, posebno za teologe. Ja, međutim, imam viziju TEOLOGIJE koja će sačuvati svoj izvorni identitet, a to znači da će ostati ZNANOST VJERE — scientia fidei, a nipošto neka službenica politike — ancilla politicae.

Preduvjet da teologija bude i ostane takva jest da ostane u zajednici vjere vjernika, a ne da djeluje u društvu kao neka struktura toga društva, bilo da je to društvo buržujsko, bilo socijalističko. Taj prelaz teologije u društveni sektor smatrao sam uvijek i danas smatram bitnom devijacijom i anticrkvenom strukturom.

Teološka znanost ima i treba da ima svoju autonomiju, kao i svaka druga znanost, ali ta se autonomija mora kretati u krilu katoličke »hijerarhijske zajednice«, kako je rekao Koncil, a ne izvan te zajednice, jer bi u tom slučaju teologija bila kao dijete koje se začinje i razvija u epruveti, a ne u majčinoj utrobi. A gdje će onda završiti takva teologija! (Usp. Joseph card. Ratzinger, *Teologia e governo della Chiesa* u *Communio*, br. 53, settembre-ottobre 1980, str. 60—71.)

Preporučam dakle da se držimo Kristove oporuke: »Da svi budu jedno«, razumije se, u Kristu, jer je u tom jedinstvu s Kristom sadržan »sav Zakon i svi proroci«.

Preporučam i drugu Kristovu riječ, koja se meni naročito sviđa, a u koju je također sadržano čitavo Evanđelje, a ta je: »Blaženi siromašni duhom, jer je njihovo kraljevstvo nebesko.« To je »Crkva siromašnih«, za koju držim da će biti Crkva budućnosti. Želio bih da se u tom smislu priključimo braći franjevcima u proslavi jubileja sv. Franje Asiškoga u 1982. godini.

Crkva u svijetu: Vi se cijeloga svojega života, bilo kao profesor, ili kao biskup, bavite teološkom misli, teologijom. Vaši su radovi i u svijetu zapaženi. S druge strane osjećamo da još uvijek naša hrvatska teologija nije dovoljno razvijena. Što Vi mislite: jesmo li iskoristili sve svoje mogućnosti? Zašto se npr. naši teolozi ustručavaju pisati o nekim

našim temama, bilo da se radi o suvremenoj teologiji, bilo o teološkim i etičkim aspektima samoupravnog socijalizma, o nekim moralnim pitanjima? Može li se uopće govoriti o našoj hrvatskoj teologiji?

Nadbiskup Franić: Ne vjerujem u neku hrvatsku teologiju, kao što ne vjerujem ni u neku hrvatsku medicinu, tehnologiju itd. Ipak mislim da bismo mogli i mi Hrvati katolici, iako smo mali narod, pridonijeti svjetskoj teološkoj misli, kao što smo uvijek u svojoj povijesti doprinosili zapadnoj kulturi. Uvjet za taj naš autentični doprinos jest da budemo vjerni svojoj vjerskoj tradiciji, recimo, kao Poljaci, i da na toj tradiciji izgrađujemo svoje sadašnje stajalište kao npr. prema socijalizmu, revoluciji koju vodi marksizam, prema gladnima u svijetu, prema ekologiji itd. Ali kada čujem da netko bezobzirno ismijava »seljačku vjeru« iz koje smo svi mi potekli, onda moja nada u »hrvatsku teologiju«, odnosno nada u naš autentični doprinos svjetskoj teologiji pada, mi naime tako podrezujemo korijenje iz kojega smo izrasli.

Crkva u svijetu: Što mislite o našoj današnjoj Crkvi: je li dovoljno organizirana i spremna za zajednički rad? Postoje li mogućnosti da se razvija i ostvaruje šira suradnja, npr. u tisku, u razmjeni pastoralaca (svećenika), u ekonomsko-socijalnom izjednačenju klera, u boljem razumijevanju između pojedinih skupina, između dijelova klera, općenito...?

Nadbiskup Franić: Naša je Crkva danas, kako rekoh, dosta podijeljena. Tko je za to kriv, možda će to tek povijest pokazati. Sada moramo svi raditi na jedinstvu vjera i discipline, okupljajući se oko Svete Stolice, oko našeg dragog pape Ivana Pavla II, ne nasjedajući onima koji ismijavaju našu prošlost i našu tradicionalnu odanost Svetoj Stolic.

U tom kontekstu moglo bi se dosta učiniti: npr. — već sam o tome pisao u našem nadbiskupijskom Vjesniku — i sama BK mogla bi napredovati, kad bi se njezino predsjedništvo, dotično njezin Poslovni odbor više aktivirao, tj. češće sastajao. Tada bi BK mogla biti stvarni vođa naše domaće Crkve.

Razumijevanje između raznih dijelova klera, osobito mirskog i redovničkog, posebno u nekim našim biskupijama, nije na kršćanskoj razini. Hvala Bogu da u našoj nadbiskupiji i metropoliji taj problem ne postoji.

Crkva u svijetu: Koncil je, očito, istakao ulogu laika u Crkvi; u svijetu se, čini se, o tome vodi računa. Kako se to u nas odvija? Možemo li mi bolje angažirati naše svjetovnjake, odnosno kako onima koji se žele angažirati naći mjesto u Crkvi, u konkretnom životu: u radu, organizaciji, raznim savjetodavnim tijelima, u upravi...? Je li u pitanju samo materijalno izdržavanje, plaće ili honorari?

Nadbiskup Franić: Katolički laici su danas u nas gotovo potpuno potisnuti u »aut«. Prije rata su ti laici bili i te kako angažirani u crkvenom životu. Današnja njihova pasivnost potječe donekle od njihova straha, a donekle od neoklerikalizma i neokonstantinizma, koji se, posve neopazice, razvijanju u našoj Crkvi. Po mojem mišljenju to su činjenice, koje bi se mogle dugo komentirati i tumačiti.

Crkva u svijetu: Koja je vaša vizija naše Crkve u budućnosti: čemu se možemo nadati, a čega se već danas čuvati? Hoće li Crkva ostati vjerna svojim idealima, odnosno hoće li je buduće generacije kao takvu prihvaćati?

Nadbiskup Franić: Moja vizija Crkve jest vizija Kraljevstva Božjega na zemlji, koje ljude oslobađa od grijeha i vodi u život vječni, služeći se pri tome propovijedanjem Evandjelja, dijeljenjem sakramenata i što pravilnijim rukovodstvom na čisto vjersko-moralnom polju. To bi dakle bila jedna produhovljena, depolitizirana Crkva, koja ne bi služila ni jednom režimu, ni jednoj politici, ni desnoj ni lijevoj, tako da bi se točno držala načela postavljenog od Krista: »Dajte Bogu što je Božje, a caru što je carevo.« Tu ne bi smjelo biti mjesta nekim vjerskim revolucijama, kao ni pokušaja sakraliziranja znanosti, politike i umjetnosti, jednako kao što očekujemo da ne bude ideologizacije vjere, znanosti i politike.

Ipak ni naša Crkva budućnosti ne bi smjela živjeti izvan svojega povijesnog konteksta; i ona bi, naime, morala svojim vjersko-moralnim djelovanjem pridonositi stvaranju humanije kulture i civilizacije, npr. oslobađanju čovjeka radnika od njegova iskonskog robovanja kapitalu.

Lijepo je također zamišljati borbu budućeg radničkog svijeta za svoja radnička prava, a protiv kapitala, i pod slikom Presvete Djevice i Svetoga Oca.

Crkva u svijetu: Marksisti često govore o religiji kao o alijenaciji; oni u svojim radikalnim zaključcima odbacuju svako dublje psihološko i antropološko korijenje religije u čovjeku. Što biste o tome kazali: je li religija alijenacija ili, bolje, hoće li je naš svijet, posebice nove mlade generacije, pod utjecajem službene klime i škole, doživljavati kao alijenaciju i zbog toga napuštati, ili će religija i naš čovjek nadvladati sve te izazove i zamke koje im marksistički svjetonazor i povijesne okolnosti nameću?

Nadbiskup Franić: Danas postoje dva osnovna tumačenja marksističkih religijologa o porijeklu religije. Jedni, humanisti, drže da religija ima porijeklo u NARAVI čovjeka, i da je zapravo sastavljena od unutarnje potrebe čovjeka da SANJARI o vječnom životu, što može biti i vrlo korisno i progresivno u društvu. Tako je npr. Bloch tumačio religiju, posebno religiju izraelskih proroka i Evandjelja. Drugi marksisti tumače religiju kao krivi odraz društvenih prilika i neriješenih društvenih protuslovlja. Prema njima religija nije trajni ljudski fenomen, nego ovisi o vanjskim prilikama. U prvom slučaju religija je nešto intimno ljudsko, koje će uvijek trajati, u drugom je religija odraz, u smislu teorije odraza Todora Pavlova, na vanjske prilike i u toj interpretaciji znači OTUĐENJE ČOVJEKA od prirode, od društva i sebe samoga. Ona prema tome ne može ni u kojem slučaju predstavljati nešto napredno, stoga napredovanjem socijalizma ona nazaduje i nestaje, tvrde oni.

Među našim marksistima ima zastupnika jedne i druge struje. Prva struja nije marksistički ortodoksna, dok je DRUGA ORTODOKSNA I U

NAS SE UČI U ŠKOLAMA, iako se u praksi nastoji davati religijama neke osnovne slobode.

Nadajmo se da će malo po malo prevladati ono prvo tumačenje i da će tako socijalizam postajati sve humaniji.

Naravno, religija neće zato izgubiti svoju unutarnju vezu s čovjekom zbog toga što to netko zaniječe.

Crkva u svijetu: Radio-Köln je, oče nadbiskupe, na Božić emitirao vašu božićnu čestitku našim radnicima i iseljenicima u svijetu, a na Badnju večer, uoči Božića, vaš intervju o položaju religije u nas, odnosno o odnosima između katolika, pravoslavnih, muslimana i marksista u Jugoslaviji. Možete li nam ukratko sažeti vaše misli iz toga intervjuja?

Nadbiskup Franić: Radio-Köln je doista prenio moju čestitku i intervju, koji sam mu dao pred Božić u Radio-televizijskom centru u Münchenu. Tu sam, prema postavljenim pitanjima, govorio o odnosima u sadašnjem trenutku između Katoličke Crkve i Srpsko-pravoslavne Crkve, muslimanske vjerske zajednice i marksista u nas. Nadam se da ni tu nisam zatajio samoga sebe, ni svoju otvorenu i poštenu iskrenost, ni kršćansku razboritu ljubav.

O marksistima sam u prethodnom upitu govorio, pa sada ne bih ponovno.

O Srpskoj pravoslavnoj Crkvi i sadašnjim odnosima s njom mogu reći da u našoj nadbiskupiji i metropoliji nije došlo do pogoršanja nego do stanovitog poboljšanja, ukoliko smo u našoj katedrali naizmjenično obavili, zajednički, molitve s preosveštenim episkopom dalmatinskim g. Nikolajem, a ja također za Božić i Uskrs posjećujem pravoslavnu župsku kapelu sv. Save u Splitu i prisustvujem svetoj liturgiji. Mislim pak da je ona polemika u *Veritasu* između pravoslavnog teologa i našega negativna pojava, i takve rasprave, makar bile potaknute željom za iskrenošću, treba izbjegavati. Nadajmo se da će ljubav Kristova prevladati nad politikom i teškom prošalošću.

S obzirom na braću muslimane, od njih nas, kako znadete, dijele veće vjerske razlike, ali se mi osjećamo s njima blizu zbog naše zajedničke povijesti. Mislim da je to dobar temelj za razvijanje uvijek boljih ljudskih i međuljudskih odnosa i dijaloga.

Crkva u svijetu: Dopustite na kraju, oče nadbiskupe, jedno malo diskretno pitanje. Riječ je, naime, o vašem biskupskom grbu. Kako to da biskupi i danas imaju grbove? Možete li nam reći kako je došlo do vašega biskupskog grba? Možete li nam protumačiti što on simbolizira, što znači? Odakle Vam ideja krilate kule i smionih svetopisamskih riječi »Pobjeda svetih«?

Nadbiskup Franić: Taj biskupski grb je ostatak feudalnih vremena. On danas dakle gubi na važnosti, a možda se i prestane upotrebljavati. Biskupi koji nisu bili iz plemićkog staleža pa nisu imali obiteljskog grba izmišljali su svoje vlastite grbove prema pravilima heraldike. Tako sam i ja morao postupiti.

Ideja mi je došla u mojem selu, na Raskrižju, u listopadu 1950, kad sam s Raskrižja pogledao prema kaštelanskom polju. Tada su sva ta polja bila zasađena vinogradima. Jamatva je bila završila, a lišće je još bilo na lozama, svjetlo crveno, malo prije no što će opasti, tako da mi se sve polje učinilo krvavo. To je bila moja rodna kaštelanska i hrvatska zemlja, natopljena krvlju mučenika, ne samo solinskih, nego i kaštelanskih hrvatskih i svih mučenika Katoličke Crkve. U tom polju su se isticale, među crvenim vinogradima, kamene prizide, sivi kameni krugovi i kukovi. Ta me je bila kamena boja podsjetila na rad, mučan ali pošten, pa i stvaralački rad mojih pređa, težaka i uopće radnika, na rad i život mogega naroda i svih kršćana na svijetu. Prema pravilima spomenute heraldike označio sam pozadinu grba, koja simbolizira zemlju, crvenim i bijelim šahovskim kockama, koje označuju moju domovinu, a isto tako i svu zemlju na kojoj živi Katolička Crkva, u kojoj sam se upravo tada spremio postati biskup.

Na pozadinu grba mora doći neki metalni znak, koji označava POZIV nosioca grba. Pogledao sam na padine Kozjaka i opazio sam protutursku kulu kod starohrvatske crkvice sv. Mihovila u Lažinama, a u svojem sam selu također vidio kulu-tvrđavu-kaštijal podignut za obranu naroda. Te su me kule podsjetile da Sveto pismo naziva Crkvu »Tvrđavom Istine«, pa sam postavio u grb kulu, što simbolizira vojujuću Crkvu — Ecclesia militans. To sam dakle htio napisati u grbu, naime »Tvrđava Istine«, ali sam se predomislio i htio ublažiti možebitne nesporazume uslijede prilika u kojima smo živjeli. Htio sam dakle naglasiti transcendentnost te borbe za istinu, transcendentnost Crkve i njezino eshatološko određenje, tj. Crkvu kao KRALJEVSTVO NEBESKO, a ne samo zemaljsko. Stoga sam dodao toj kuli krila koja označuju put Crkve prema vječnosti, prema eshatonu, i njezinu konačnu pobjedu, koja neće biti protiv nikoga nego za svakoga. Našao sam u Otkrivenju odgovarajuće riječi: POBJEDA SVETIH (Otk 14, 17), pa sam te riječi upisao u svoj grb.

»Sveti« tu znači, u starokršćanskom smislu, svi kršćani, svi krštenici koji se trude da žive u vjeri, to je dakle konkretan izraz za Crkvu na zemlji, koja se bori za moralnu pobjedu čovjeka i čovječanstva nad zlim, Crkvu u čistilištu koja se očisćuje za tu pobjedu i Crkvu na nebu koja tu pobjedu već uživa. Htio sam dakle tim biblijskim riječima označiti jedinstvo Crkve u živoj vjeri i konačno u Božjoj Ljubavi.

PRESENT ET FUTUR DE NOTRE EGLISE

Résumé

Dans son interview donné à notre rédacteur en chef l'archevêque de Split Mgr Frane Franić expose ses perceptions et sa vision de l'Eglise dans son pays.

D'abord Mgr Franić fait un aperçu à travers les trois dernières décennies, le temps de son épiscopat, en se souvenant de diverses périodes de son office et de différentes situations de l'Eglise dans son diocèse et en Croatie.

En suite l'archevêque de Split répond aux questions touchant l'état actuel de l'Eglise et son futur. A son avis, l'Eglise c'est la force spirituelle et elle doit rester comme telle, au présent et au futur, co-rédemptrice de l'homme et du monde.